

АПЕЛЯТИВНІСТЬ ТЕКСТІВ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ

У статті викладено основні теоретичні аспекти вивчення апелятивності як функціонально-семантичної категорії та засоби реалізації цієї категорії в текстах офіційно-ділових документів. Апелятивність розглянуто як текстотвірну категорію, яка об'єднує різні варіанти значення спонукання до мовленнєвої або посткомунікативної дії, що її адресант спрямовує адресатові у відповідній формі. У статті узагальнено теоретичні аспекти вивчення апелятивності, виокремлено мовні засоби реалізації апелятивності в офіційно-ділових текстах. Охарактеризовано взаємодію цієї категорії з іншими (регулярними) категоріями тексту, що по-різному виражається в плані змісту та в плані вираження окремих видів тексту. Проаналізовано головні ознаки апелятивного тексту. Зроблено висновки, що функціонально-семантична категорія апелятивності виступає в ролі базового комунікативно-прагматичного чинника у творенні текстів офіційно-ділового стилю, присутність апелятивності в тексті забезпечує композиційно-сміслову цілісність тексту, його типологічну інтертекстуальність, діалогічність. Реалізація функціонально-семантичної категорії апелятивності в офіційно-діловому тексті, для якого наявність цієї категорії є характерною ознакою, що впливає на адресованість тексту, наділяє цей текст особливими системно-структурними характеристиками, свідчить про всепроникність апелятивності в текстову тканину і дозволяє розглядати цю категорію як чинник утворення апелятивності офіційно-ділових текстів.

Ключові слова: офіційно-діловий текст; категорії тексту; функціонально-семантична категорія; категорія апелятивності; функція тексту; апелятивний текст.

Діяльність будь-якого соціального інституту, і зокрема науки, знаходить своє відображення в документах, комунікативні завдання і властивості яких багато в чому визначають особливості офіційно-ділового тексту, його структурно-змістовні характеристики. На сьогодні проблема дослідження тексту належить до найбільш актуальних і дискусійних у сучасній лінгвістиці. Під час аналізу тексту все частіше пріоритетним у мовознавчому пошуку є текстові категорії. Попри активізацію досліджень у цьому напрямі, проблема категорій тексту залишається спірною, а питання про кількість, типологію та ієрархію текстових категорій, установлення чітких критеріїв можливих класифікацій, вивчення змісту та способу вираження, характеру формування, систематизації, визначення функцій мовних та немовних засобів категорій тексту є остаточно невирішеними.

У загальному мовознавстві є достатня кількість робіт, присвячених вивченню функцій мовних засобів спонукання до дії, виокремленню різновидів директивних мовленнєвих актів, прагматичним можливостям різних способів вираження спонукання до дії. Незважаючи на значну кількість досліджень з різних аспектів семантики і прагматики спонукання до дії в мові і мовленні (Л. Загнітко, Л. Корновенко, О. Селіванова, М. Скаб, Н. Гладуш, В. Звєгінцев, А. Ісаченко, В. Богданов, А. Вежбіцка, Г. Шинкарук, І. Вихованець, О. Бондарко, Н. Павловська, О. Рогожа, О. Доценко, Т. Ломтев, Г. Ситар, Б. Хричиков, Л. Павленко, С. Бернацька), проблема апелятивності як функціонально-семантичної категорії та текстотвірної категорії в українському мовознавстві є малодослідженою.

Окрім того, послідовна антропоцентрична спрямованість сучасних лінгвістичних досліджень закономірно зумовила велику увагу фахівців до текстово-дискурсивного аспекту у вивченні апелятивності як функціонально-семантичної категорії.

Метою статті є вивчення функціонально-семантичної категорії апелятивності, її текстотвірного потенціалу в текстах офіційно-ділового стилю. Поставлена мета вимагає виконання таких завдань: узагальнити теоретичні аспекти вивчення апелятивності, визначити зв'язок цієї текстової категорії з іншими категоріями тексту, виокремити лексико-семантичні засоби реалізації апелятивності в офіційно-ділових текстах.

Вибір теми дослідження зумовлений підвищеним інтересом з боку науковців у галузі лінгвістики до тексту, його певних закономірностей побудови в різних типах. Особливості текстів досить докладно висвітлено в працях М. М. Бахтіна, Н. Д. Арутюнової, А. Г. Баранова, А. Вежбіцкої, М. Ю. Федосюка, Т. В. Шмельова та ін.

Офіційно-діловий текст «спрямований на створення прагматичного ефекту, визначається як специфічний вид впливу, що полягає в спонуканні адресата до вчинення певної дії» [1, с. 5], тобто передає «певні норми поведінки, рекомендації і заборони» [2, с. 373], «втілює волевиявлення законодавця в мові» [3, с. 226]. Тому цікавим видається розгляд особливостей функціонування модального значення необхідності в офіційно-ділових текстах, оскільки зазначене модальне значення реалізується в ситуаціях, за яких «перед суб'єктом стоїть проблема не вибору, а, швидше, узгодження своєї волі з «волею» об'єктивних обставин, які

не дозволяють йому виявляти ініціативу і спрямовують його діяльність у суворо визначене (єдине можливе) русло» [4, с. 15]. Таким чином, у більшості випадків умови, що спричиняють відповідні зв'язки суб'єкта, і дії визначаються певними суспільними, юридично оформленими законами, традиціями, обставинами тощо.

Зазначимо, що в цьому дослідженні ми розглядаємо текст як певну систему смислових одиниць різного ступеня складності, комплектності та значимості (з точки зору досягнення цілей комунікативно-пізнавальної діяльності), функціонально (тобто для конкретної мети/цілей) об'єднаних у єдину семантично-смислову структуру загальною концепцією (задумом) [5, с. 135]. Що стосується саме апелятивних текстів, то варто зауважити, що концепція / головна думка / основна ідея – спонукати конкретного адресата до вчинення мовленнєвої або посткомунікативної дії, повинна мати експліцитне вираження за допомогою певної сукупності взаємопов'язаних мовних одиниць, які й репрезентують наявність у тексті функціонально-семантичної категорії апелятивності [6, с. 216].

Насамперед уточнимо поняття «апелятивна функція», яка в інших працях дефінується як директивна (Є. Комлева, E. Rolf), регулятивна (О. Шейгал, W. Heine-mann), персуазивна (K. Bochmann), прескриптивна (G. Klaus), сигнальна, апелятивна (К. Бюлер), «мова команд» (W. Holly), пропагандистська (W. Bergsdorf), агітаційна (Р. Новичкова), активізувальна (H. Hodl), конативна (Р. Якобсон).

Прийнято виділяти кілька функцій тексту, кожна з яких похідна від мовного наміру (інтенції) автора тексту. За допомогою мовленнєвої дії, або тексту, суб'єкт мовлення може: а) психічно розвантажити себе (функція самовираження); б) встановити або підтримати контакт з партнерами (контактна функція); в) отримати або передати будь-яку інформацію (функція інформування); г) спонукати партнерів що-небудь зробити (функція управління). Серед таких функцій тексту, як інформаційна, функція прийняття на себе (покладення на когось) обов'язків, контактна, декларативна, К. Філіппов виокремлює також апелятивну [7, с. 149–151].

Ю. Маслов вважає, що апелятивна функція «служить засобом закликів, спонукання до тих чи інших дій» [8, с. 9]. К. Бюлер визначає потрібний характер функцій мови: експресія, апеляція, репрезентація (у більш ранній термінології: виявлення, спонукання, репрезентація), які являють собою різні призначення мовних висловлювань: репрезентативна – повідомлення, експресивна – вираження емоцій, апелятивна – спонукання до дії [9, с. 31]. Ці функції ієрархічно співвіднесені (домінантна роль належить репрезентативній функції), але допускається і наявність текстів з повним переважанням однієї з них [10, с. 42]. Р. Якобсон пише про те, що (конотативна) апелятивна функція стосується одержувача повідомлення, на якого орієнтується мовець, намагаючись так чи інакше вплинути на адресата, викликати його реакцію [11, с. 105–107]. Граматично це часто виражається наказовим способом дієслова, а також кличним відмінком.

Вирішення питання мовних функцій невіддільне від вирішення питання про одиниці, які, по-перше, є носіями цих функцій і, по-друге, перебувають в ієрархічних відносинах з точки зору організації мовної діяльності. З проблематикою співвідношення значення і функції пов'язаний функціональний напрям у граматиці (О. Бондарко), що базується на принципі функціонального об'єднання, тобто спільності функції, яку виконують мовні елементи функції як їхнього семантичного інваріанта. Семантичну спільність, розглянуту на функціонально-семантичній основі, кваліфікують як функціонально-семантичну категорію.

Опора на наукову концепцію О. Бондарка у мовному представленні різнорівневих засобів, що виконують апелятивну функцію, дає підставу для їх об'єднання в функціонально-семантичну категорію апелятивності [12]. Апелятивність розглядаємо як функціонально-семантичну категорію, що об'єднує різні варіанти значення спонукання до мовленнєвої або посткомунікативної дії, що її адресант спрямовує адресатові у відповідній формі.

Виокремлюючи функціонально-семантичну категорію апелятивності, що репрезентує домінуючу апелятивну функцію, як чинника текстотворення офіційно-ділових документів, важливо розглянути питання про взаємодію цієї категорії з іншими (регулярними) категоріями тексту. Будучи нерегулярною текстовою категорією, апелятивність тісно пов'язана з іманентними категоріями тексту, що по-різному виражається в плані змісту та в плані вираження окремих видів тексту, не суперечачи, однак, загалом нормам текстотворення. Так, апелятивність тісно пов'язана детермінантним ставленням із категорією ситуативності, яка належить до регулярних текстових категорій, відображаючи одну з невід'ємних онтологічних властивостей тексту – його «прикріпленість» до якоїсь комунікативної ситуації і залежність від комунікативних обставин здійснюваної мовленнєвої взаємодії. Апелятивність включається в ситуативність апелятивного тексту точною визначеністю суб'єктів спілкування, обов'язковим вираженням волевиявлення адресанта і створює базу для формулювання тексту, відмінну від закономірностей побудови інших видів текстів. Апелятивність уточнює особливий вид інтенційності апелятивного тексту – адресовану певному адресатові спонукальність до дії. Адаптивні можливості функціонально-семантичної категорії апелятивності сприяють оптимальній реалізації спонукання. Присутність апелятивності в тексті забезпечує композиційно-смислову цілісність тексту, його типологічну інтертекстуальність, діалогічність, розширює обсяг адресованості, наповнюючи цю текстову категорію додатковим змістом: за безпосереднього називання, вербального позначення адресата йому повідомляється додаткове комунікативне завдання – здійснення мовленнєвої або посткомунікативної дії. Тим самим апелятивність тісно пов'язана з адресованістю, акцентуючи її, стає її уточненням. Загострений вияв адресованості пояснюється залученням екстралінгвістичної реальності – в офіційно-діловому тексті, де адресант і адресат наділені різними соціальними ролями, а комунікативна ситуація знаходить просторово-часові показники. Акцентована за допомогою функціонально-семантичної категорії апеля-

тивності адресованість перетворює монологічний за своєю мовною формою апелятивний текст у діалогічно відкритий дискурс. Наявність ознаки діалогічної відкритості дозволяє провести межу між апелятивним і регулятивним текстом, який має схожий комунікативно-прагматичний зміст, але реалізує прагматику спонукання без прямої спрямованості до адресата.

Крім текстів, адресованість яких можна трактувати як призначення для адресата, існують апелятивні тексти з акцентованою адресованістю, звернені до певного адресата. Апелятивність є такою категорією, яка безпосередньо відбивається в тексті на рівні фабули, має розгалужену систему мовного вираження, а адресність виражається у всіляких формах звернення автора тексту до читача. Сигналом адресованості стає практично будь-який компонент тексту, що належить до лексичного, синтаксичного і т. д. текстового рівня. В апелятивному тексті під час реалізації адресованості як загальної текстової категорії відбувається її модуляція. Адресованість переходить в іншу тональність, наповнюється додатковим змістом: адресата не просто безпосередньо називають, номінують, його ще повідомляють про комунікативне завдання – здійснення мовленнєвої або посткомунікативної дії.

У кожному з визначень апелятивної функції акцент зроблено на спонуканні адресата до вчинення дії (мовленнєвої чи посткомунікативної). Важливо зазначити, що апелятивну функцію часто складно відокремити від контактної. Будучи для співрозмовника закликом до встановлення / підтримання, переривання / комунікації, тобто закликом до немовленнєвих дій, контактна функція актуалізує одночасно і апелятивну. Погоджуємося з К. Бюлером [13, с. 32] і вважаємо за доцільне не диференціювати ці функції, об'єднуючи їх надалі терміном «апелятивна функція», оскільки контактна та апелятивна функції мають одне призначення – встановлення контакту зі співрозмовником з одночасною реалізацією волевиявлення адресанта повідомлення в цілях спонукання адресата до вчинення дії.

В індивідуальній та соціальній мовленнєвій діяльності людина сприймає і виробляє безліч апелятивних текстів, як письмових, так і усних. Апелятивний текст виступає у формі як «відтвореного», так і «оразового» висловлювання [14]. Разові висловлювання оформляють ситуації прохання, наказу, рекомендації, поради – ситуації, що характеризуються очевидним непередбаченим характером спонукання, яке викликане різними чинниками (фізичний стан адресата, його інтерес до подій, поліпшення умов спілкування тощо) у повсякденному спілкуванні. Така форма реалізації спонукання тяжіє до одноактних способів вираження, що, очевидно, пов'язано зі спонтанністю спонукання і сприяє залученню звичних стереотипних, що не вимагають додаткових зусиль і часу на обдумування. Наявність різних способів вираження апелятивності свідчить про адаптивні можливості цієї категорії, викликані впливом екстралінгвістичних умов, у яких розгортається комунікативна ситуація.

Одержувачі апелятивних текстів однозначно переймають їхню функцію. Адресат апелятивного тексту безпосередньо залучений у комунікативну ситуацію. Апелятивний текст відрізняється строгою адресованістю, адресат завжди приймає інтенцію автора на свій рахунок. Від адресата потрібна оцінка комуні-

кативного сенсу і реакція на поставлене завдання. Автор будує текст з урахуванням специфіки його сприйняття одержувачем і найбільш точного розуміння свого тексту. Фактор присутності адресата на етапі текстотворення й зумовлює не тільки вибір мовних засобів для реалізації категорії апелятивності, але й вибір визначеної комунікативної стратегії, що є своєрідним планом з ефективного втілення спонукальної дії.

Спостереження показують, що існує достатньо повний і традиційно уживаний в офіційно-діловому мовленні набір мовних засобів, що беруть участь у реалізації апелятивної функції.

У текстах офіційно-ділового стилю це прикметник повинен – «який має своїм обов'язком, зобов'язаний щось робити» [15, с. 905]: *Суб'єкт господарювання при здійсненні діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами повинен дотримуватись вимог Законів України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства охорони здоров'я України, інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність, пов'язану з обігом лікарських засобів* [16]; дієприкметник «зобов'язаний» – «який повинен виконувати певні обов'язки» [17, с. 380]: *Замовник, на користь якого проводяться лісовпорядні чи вишукувальні роботи, зобов'язаний інформувати начальника лісовпорядної (вишукувальної) партії проектної організації про наявність найближчих до об'єкта робіт медичних закладів, в яких може бути надана медична допомога у випадку травмування працівник* [18]; безособове дієслово належить – «потрібно, слід» [19, с. 568]: *Для працівників, яким належить працювати в лісі, повторний медичний огляд рекомендується організувати щорічно перед виїздом на польові роботи* [20]; дієслово рекомендувати в поєднанні з інфінітивом – «давати поради, вказівки або настанови кому-небудь зробити щось» [21, с. 1023]: *Рекомендувати Верховній Раді України підтримати створення Тимчасової слідчої комісії з приводу розслідування порушень пам'яткоохоронного законодавства та встановленої законодавством процедури при прийнятті рішення щодо виключення будівлі Гостинного двору у м. Києві із списку пам'ятників архітектури Української РСР, що перебувають під охороною держави* [13]; предикативні прислівники треба, необхідно, потрібно, слід із спільним значенням «необхідно, слід робити, виконувати що-небудь» [2, с. 1023], що виступають в поєднанні із залежним інфінітивом. Усі ці лексичні модифікатори, функціонуючи в діловій сфері, об'єднані значенням приведення суб'єкта в залежність. Різниця полягає лише в способі підпорядкування адресата волі адресанта, а саме підпорядкування за допомогою примусу до здійснення дії через вказівку на обов'язковість чи бажаність виконання дії. Вибір слова залежить від статусу адресанта щодо адресата, оскільки примувати і дозволяти може хтось, хто наділений певними посадовими повноваженнями.

Апелятивне значення в текстах офіційно-ділових документів передають також аналітичні інфінітивні конструкції, що мають модальне значення обов'язковості, закономірності, потрібності, необхідності здійснення чогось, яке виражається головним чином поєднанням інфінітива з безособовими дієсловами (*належить скоротити, залучити, слід розуміти, вважа-*

ти); модальні модифікатори (*зобов'язується виконати, зберігати, мусить одержати, розглянути*); предикативні прислівники (*необхідно домогтися, врахувати, треба визнати, потрібно забезпечити, змінити*); предикативні прикметники (*повинен виконувати, здійснювати, зобов'язаний брати участь*). З метою вираження значення категоричної обов'язковості інфінітивні конструкції підсилюються прислівниками обставинного значення: *неухильно, негайно, невідкладно*; значення незаперечності, волевиявлення до безапеляційного виконання дії формується поєднанням – форм інфінітива, що виражають основне значення категоричності, примусу, розпорядження, доручення з формами інфінітива іншого дієслова з відповідним лексичним значенням (*примусити вчинити, доручити виконати, дозволити здійснити*); особових форм повнозначного дієслова з формами присудкового інфінітива (*постановляє стягти, зробити, заборонити*); інфінітива з безособовими дієсловами (*дозволяється купувати, працювати, користуватися, забороняється звільняти, застосовувати*).

Отже, будучи внутрішньо організованою і впорядкованою функціонально-семантичною системою, що складається з різнорівневих мовних засобів, які в сукупності висловлюють спонування до вчинення певної дії [22, с. 217], функціонально-семантична

категорія апелятивності виступає в ролі базового комунікативно-прагматичного чинника творення офіційно-ділових текстів, широко представлених у сучасній соціально-мовній практиці.

Варто зазначити, що поряд з дослідженням функціонально-семантичних категорій відкривається можливість дослідження категорій більш широкого функціонально-комунікативного плану, з урахуванням позамовного контексту спілкування. Йдеться про функціонально-комунікативні текстові категорії, які, певною мірою, аналогічні функціонально-семантичним категоріям, є їхнім продовженням у сенсі виходу в дійсну, а не потенційну комунікацію. Дослідження цих категорій має на меті ґрунтовний і глибокий аналіз екстралінгвістичної дійсності. З одного боку, вони схожі з функціонально-семантичними категоріями, однак, суттєво відрізняються від останніх. Ці відмінності полягають, насамперед, у тому, що акцент робиться не на відповідну загальну поняттєву категорію, а на конкретні комунікативні цілі, що по-різному виражаються в тій чи іншій сфері спілкування. Єдність цілей і завдань спілкування, наприклад, спонукання адресата до дії, викликає вживання цілої системи мовленнєвих і мовних засобів, об'єднаних функціонально, семантично, а також і стилістично, оскільки ці засоби не однакові в різних типах текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушнерук С. П. Документная лингвистика (русский деловой текст) : [учебное пособие] / С. П. Кушнерук. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 1999. – 96 с.
2. Łuksza S. Zarys specyfiki zapożyczeń we współczesnym rosyjskim i polskim języku prawnym / S. Łuksza // Acta Polono-Ruthenica XI. – Olsztyn, 2006. – S. 373–378.
3. Сологуб О. П. Официально-деловая коммуникация: сущность, внутреннее устройство, принципы функционирования / О. П. Сологуб // Университетская филология образованию: регулятивная природа коммуникации : матер. Второй междунар. науч.-практ. конф. «Коммуникативистика в современном мире: регулятивная природа коммуникации» / О. П. Сологуб. – Барнаул, 2009. – Ч. 1. – С. 224–228.
4. Кочеткова О. Л. Средства выражения модальных значений возможности и необходимости в русском языке второй половины XVII – начала XVIII в. [Текст] : автореф. дис. ... канд. филол. наук / О. Л. Кочеткова. – Тверь, 1998. – 23 с.
5. Дридзе Т. М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации: проблемы социопсихологии / Т. М. Дридзе. – М. : Наука, 1981. – 200 с.
6. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М. : ИТДГК Гнозис, 2002. – С. 214–221.
7. Филиппов К. А. Лингвистика текста: курс лекций / К. А. Филиппов. – СПб. : Изд-во Санкт-Петерб. ун-та, 2003. – 336 с.
8. Маслов Ю. М. Введение в языкознание : [учебник для спец. вузов] / Ю. М. Маслов. – [3-е изд., испр.]. – М. : Высшая школа, 1998. – 298 с.
9. Бюлер К. Теория языка: репрезентативная функция / К. Бюлер. – М. : Наука, 1993. – 528 с.
10. Там само.
11. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика / Р. Якобсон // Структурализм «за» и «против». – М., 1975. – С. 193–230.
12. Бондарко А. В. Категоризация в системе грамматики / А. В. Бондарко. – М. : Языки славянских культур, 2011. – 488 с.
13. Бюлер К. Теория языка: репрезентативная функция / К. Бюлер. – М. : Наука, 1993. – 528 с.
14. Адмони В. Г. Система форм речевого высказывания / В. Г. Адмони. – СПб. : Наука, 1994. – 151 с.
15. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – Київ, Ірпінь. – Перун, 2005. – 1728 с.
16. Наказ Міністерства здоров'я України від 19 червня 1996 року №172 «Про затвердження Державних санітарних правил розміщення, улаштування та експлуатації оздоровчих закладів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=5185>.
17. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – Київ, Ірпінь. – Перун, 2005. – 1728 с.
18. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 квітня 2009 року №181 «Про організацію діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1165.864.4&nobreak=1>.
19. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – Київ, Ірпінь. – Перун, 2005. – 1728 с.
20. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 квітня 2009 року №181 «Про організацію діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1165.864.4&nobreak=1>.
21. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – Київ, Ірпінь. – Перун, 2005. – 1728 с.
22. Комлева Е. В. Апеллятивность как функционально-семантическая категория (на мат. современного немецкого языка) / Е. В. Комлева // Вестник ОГУ. – 2006. Вып. 11. – С. 214–221.

Коцюба Н. И., Львовский институт государственного управления НАДУ при Президенте Украины, г. Львов, Украина

АПЕЛЛЯТИВНОСТЬ ТЕКСТОВ ОФИЦИАЛЬНО-ДЕЛОВОГО СТИЛЯ

Статья посвящена проблеме изучения апеллятивности как функционально-семантической категории, объединяющей различные варианты значения побуждения к действию и играющей главную роль в создании отдельных текстов официально-делового стиля. В статье изложены основные теоретические аспекты изучения апеллятивности и средства реализации этой категории в текстах официально-деловых документов. Апеллятивность рассматривается как текстообразующая категория, которая объединяет различные варианты значения побуждения к речевому или посткоммуникативному действию, направленному адресантом адресату в соответствующей форме. Как текстовая категория апеллятивность выражается с помощью целого ряда языковых и речевых средств, использование которых зависит от конкретной реальной коммуникативно-речевой ситуации. Цель исследования заключается в необходимости уточнения категориального статуса апеллятивной среди других текстовых категорий, анализ ее внутренних функциональных связей между разноуровневыми языковыми единицами, а также особенностей функционирования речевых сигналов апеллятивной в отдельных текстах официально-делового стиля. Предметом исследования является апеллятивность как функционально-семантическая и одновременно текстообразующая категория, которая объединяет различные варианты побуждения к действию. Научная новизна исследования заключается во введении в научный лингвистический дискурс понятия апеллятивность официально-делового текста, выявлении концептуальных параметров этой категории в речи и языке, а также изучением ее текстообразующего потенциала. Полученные теоретические результаты и практический материал исследования могут быть использованы в образовательном процессе при разработке практического коммуникативного курса, лекционно-семинарских курсов по стилистике, лингвистике текста, спецкурсов по социолингвистике, в учебных и учебно-методических пособиях по соответствующей проблематике. Реализация функционально-семантической категории апеллятивной в официально-деловом тексте, для которого наличие этой категории является характерным признаком, влияющим на адресованность текста, наделяет этот текст особыми системно-структурными характеристиками, свидетельствует о всепроникаемости апеллятивности в текстовую ткань и позволяет рассматривать эту категорию как фактор образования апеллятивных официально-деловых текстов. Сделаны выводы, что функционально-семантическая категория апеллятивности выступает в качестве базового коммуникативно-прагматического фактора в создании текстов официально-делового стиля.

Ключевые слова: официально-деловой текст; категории текста; функционально-семантическая категория; категория апеллятивности; функция текста; апеллятивный текст.

Kotsyuba N. I., Lviv Regional Institution of Public Administration Academy of Public Administration office of President of Ukraine, Lviv, Ukraine

APPELLATIVENESS IN TEXTS OF THE OFFICIAL BUSINESS STYLE

The article is dedicated to the problem of examining appellativeness as a functional-semantic category that combines different variants in meaning of incentive to action and plays a major role in constructing texts of the official business style. As a textual category, appellativeness is expressed by a wide range of speech and linguistic means that should be used in specific real communicative situations. The purpose of research is to specify the categorical status of appellativeness among other textual categories, to analyse its inner functional relations between units of different linguistic levels as well as peculiarities of functioning of speech signals of appellativeness in particular texts of the official business style. The object of research is appellativeness as a functional-semantic and at the same time text building category that combines different variants of incentive to action. The scientific novelty of the results of investigation lies in including in scientific linguistic discourse the meaning of appellativeness of the official business style, revealing conceptual parameters of this category in speech and language, and studying its text building potential. The received theoretical results and practical research material can be used in educational process while elaborating the communicative course, lecture and seminar courses in stylistics, linguistics of text, special courses in sociolinguistics and in educational and methodological manuals, covering specific problematic cases. The realization of the functional-semantic category of appellativeness in the official business text, for which the existing category is characteristic and influences the addressing of the text, endows the text with particular systematic structural characteristics, testifies about the penetration of appellativeness in text material and allows to consider this category as a factor of formation of appellativeness in official business texts.

Keywords: official business text; lexical and grammatical categories of the text; function-semantics category; appellativeness; appellative texts; function-semantics field; category of appeal; function.